

Kopecký, Milan

Dvě učební pomůcky starší české literatury

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. D, Řada literárněvědná. 1966, vol. 15, iss. D13, pp. [191]-192

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/108501>

Access Date: 29. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Z P R Á V Y

Dvě učební pomůcky starší české literatury

I když v posledních letech vyšlo několik syntetických prací o starší české literatuře a byly vydány tři svazky akademického „výboru“ z literatury předhusitské a husitské, přece mají své oprávnění i dvě publikace z téže oblasti s názvy *Přehled dějin starší české literatury* a *Antologie ze starší české literatury* (obě vydalo SPN v roce 1964). Jejich autor Miloslav Š v á b je připravil pro potřeby dálkově studujících bohemistů na pedagogických institutech, což si ovšem vynutilo specifický přístup k literárnímu materiálu.

Přehled dějin starší české literatury (celkem 258 stran) chce být opravdu jen „přehledem“, tj. usiluje o načrtnutí hlavních vývojových tendencí v literatuře období feudalismu a o podání důležitých údajů biografických a bibliografických. Šváb úspěšně zredukoval materiál v jiných pracích obšírněji zpracovaný a poskytl tak svému čtenáři nutné minimum. Toto minimum může si ovšem čtenář rozšířit studiem odborné literatury, jež je uvedena za každým tematickým celkem. Přitom je bibliografie omezena na nevýznamnější práce vydané po roce 1958, protože podrobnou bibliografii do roku 1958 cituje I. svazek akademických *Dějin české literatury*, vydaný v roce 1959. Zajímavý, i když ne zcela nový je Švábův pokus uvádět i uměleckou literaturu vztahující se k určitým úsekům. Právě její četba může vést k probuzení hlubšího literárněhistorického zájmu a k upevnění znalostí. K aktivnímu zvládnutí učiva přispívají též dobře volené obrázky, grafy a přehled nejdůležitějších letopočtů.

Zamyšlení si zasluhuje jeden charakteristický rys Švábova Přehledu: na konci každé vývojové etapy je stručně vylíčen slovenský literární proces. Jistěže společenské a kulturní poměry na Slovensku měly v době feudalismu specifické znaky, v mnohém odlišné od poměrů v Čechách. Zároveň je však faktem, že až do vytvoření spisovné slovenštiny se na Slovensku ve funkci literárního jazyka užívalo češtiny. Proto se dosud v učebních pomůčkách slovenská literatura vlastně až do štúrovského období z českého literárního procesu nevydělovala. Dnes je nepochybné, že do starší slovenské literatury patří písemnictví psané česky, ovšem také staroslovensky, latinsky, maďarsky nebo německy, pokud sloužilo slovenským kulturním potřebám. Problematické však zůstává posuzování literární činnosti rodilých Slováků. Šváb pod vlivem *Dejín staršej slovenskej literatury*, které vydala Slovenská akadémia vied v Bratislavě roku 1958, pojímá do slovenské literatury i Slováky původem, kteří žili a tvořili mimo Slovensko a pro neslovenské publikum. Problematickost takového přístupu vystoupí zvláště ve výkladech o slovenské literární tvorbě v době renesance, kde jsou uváděni Jan Jesenský, Vavřínek Benedikt z Nedožer a Martin Rakovský (str. 177). Tak např. rod Jana Jesenského sice pocházel z Horného Jasena v Turci, ale Jesenský sám se narodil ve Vratislavi, celý život působil jako anatom a chirurg na universitách mimo Slovensko a svá vědecká díla psal jen latinsky.

Antologie ze starší české literatury (celkem 339 stran) vznikla dříve než Přehled a byla poprvé vydána v roce 1961. Pro druhé vydání text měněn nebyl. V souhlase s citovaným I. svazkem *Dějin české literatury* rozdělil Šváb ukázky z české literatury od nejstarších dob až po národní obrození do pěti oddílů. Do nich zařadil ukázky ze spisů, jež mají v určitém období klíčový význam a jsou vývojevě důležité: v prvním oddíle jsou texty staroslovenské a latinské (ovšem v překladech), dokládající zápas kultury východní a západní na našem území; ve druhém oddíle jsou texty, dokumentující rozvoj česky psané literatury ve 14. století; třetí oddíl obsahuje texty z doby husitské, svědčící o zlidovění literatury; ve čtvrtém oddíle jsou pak texty, ukazující vzestup měšťanské naučné literatury v 16. století, a konečně v posledním oddíle jsou ukázky z doby protireformního útlaku, vybrané se zřetelem k velkému významu ústní lidové slovesnosti v tomto období. Při sestavování prvních dvou oddílů byl Švábovi největší oporou Výbor z české literatury od počátků po dobu Husovu z roku 1957. V dalších třech oddílech čerpal sestavovatel z různých edic, někdy dosti zastaralých a nespolehlivých (např. z Rozumovy edice prací Veleslavínových z roku 1853). Tím ovšem jsou dány některé nepřesnosti, jimž se však nebylo možno vyhnout v situaci, kdy autor většinou neusiloval o původní vydavatelskou práci. Nespolehlivostí starších edic si Šváb jistě byl dobře vědom, a proto aspoň někde (např. v ukázce

z Hájkovy kroniky) podal text v nové transkripci. Na rozdíl od Přehledu není v Antologii sledována slovenská literatura, přestože podle Švábova záměru měly obě práce tvořit jednotu.

Pozornosti zasluží zvláště tato okolnost: Ačkoliv autor Antologie neztrácí ze zřetele vysokoškolské požadavky na studenty češtiny, přece má stále na mysli také potřeby praxe, tj. ty literární jevy, s nimiž se učitel při svém působení setkává nejčastěji. Proto ukázky provází jednak stručným výkladem s uvedením nejdůležitější literatury, jednak jazykovými a věcnými vysvětlivkami. Podobně jako v Přehledu připojuje Šváb i v Antologii otázky a úkoly, někde snad příliš elementární, jež však jistě mají svou funkci vzhledem k uživatelům obou prací, kteří se s materiálem budou muset vyrovnávat sami, bez průpravy v seminářích.

Teprve praxe ukáže, do jaké míry budou Švábovy knihy pomáhat posluchačům při jejich individuálním studiu. Zatím můžeme aspoň poznamenat, že v nich byl podniknut promyšlený pokus odstranit to, co vysokoškolské učitelé často zjišťují při zkouškách z dějin literatury — znalosti formální, jež nejsou podloženy četbou. To je ostatně specifický problém frekventantů mimořádných forem studia, protože část knih, zejména ze starší produkce, je mimo vysokoškolské centrum těžko dostupná. Teprve po vyřešení takových konkrétních problémů bude možno na studenty při zaměstnání klást v podstatě stejné požadavky jako na studenty interní.

Milan Kopecký

Profesor Leopold Zatočil šedesátiletý

Významné životní jubileum našeho předního germanisty Leopolda Zatočila (nar. 17. 10. 1905 v Židlochovicích) nemůže ve vědeckém tisku projít bez povšimnutí. Pohled na jubilantovu publikační činnost, která obsahuje téměř půldruhého sta položek, naznačuje, jak široká je oblast zájmů našeho „altphilologa“: od lingvistických příspěvků ke gótskému (jejímž je Zatočil patrně už — nebo zatím — jediným významným znalcem) až po přínosné studie např. o prefigaci *ge-* v průběhu dějin německého jazyka.

Na tomto místě nás ovšem zajímají především Zatočilovy práce literárněvědné. Lze tu mluvit o studiích německých památek vzniklých na našem území a jmenovat především dílo *Cato a Facetus*, jež vzbudilo značný zájem germanistů, dále o osvětlení německých památek německo-českých, kde jubilant prokázal nezávislost staročeské *Alexandreidy* na německé skladbě Ulricha von Eschenbach a význam staročeského *Tkadlečka* pro německé zpracování *Der Ackermann aus Böhmen* a dále zjistil německou předlohu *Závšovy* písně v jednom z leichů básníka *Frauenloba*. Zvláštním předmětem Zatočilova zájmu je postavení Slezska v komplexu vzájemných vztahů německo-českých.

K druhé významné oblasti Zatočilovy badatelské práce patří témata nordistická. Uvedme zejména monografii o *Staroseverské písni* o hunske bitvě a překlady ság, zejména *Ságy o Volsunzích*, opatřený glosářem, který prozrazuje zaslíbeného znalce.

Nepochybně uvidíme brzy další plody Zatočilovy píle a záviděníhodného přehledu v nových příspěvcích o českém a německém znění *Dalimilovy kroniky* a v poznámkách k *Olomouckým povídkám E. Petru*.

Leopold Zatočil vyplnil některé mezery v oblasti dějin starší německé literatury a zasloužil se o vypracování naší metodologické koncepce textové kritiky, vycházející z průzkumu meziliterárních vlivů.

Rudolf Merta

Šedesát let Vladimíra Stupky

Dne 13. ledna 1966 dožil se šedesátky doc. dr. Vladimír Stupka, CSc. Svě rodné Brno opustil Stupka jenom na dva roky, kdy po absolvování filosofické fakulty učil na gymnasiu v Ivančicích u Brna. Od r. 1931 působil Vl. Stupka trvale na středních školách v Brně — až do r. 1950, kdy přešel na filosofickou fakultu v Brně. Zde dosáhl hodnosti kandidáta filologických věd a habilitoval se pro obor dějin francouzské literatury.

Na filosofické fakultě v Brně zastával doc. Stupka řadu funkcí v odborech a pracoval po léta v odbočce Kruhu moderních filologů, jejímž je nyní předsedou. Přitom věnoval mnoho energie organizačnímu úsilí o rozvoj brněnské romanistiky a o její dobré vztahy k romanistickým katedrám na jiných fakultách v Československu.

Ve své vědecké a publikační činnosti zaměřoval se Stupka především na osvětlování vztahů mezi literaturou francouzskou a českou. Zaslíbené studie pak věnoval rozborům díla *Baudelairova*, *Verhaerenova*, *Apollinairova*, *Valéryho*, *Colettina*, *Salacrouova*, *Verlainova*, *Aragonova*, *Stilova*, *Guillevicova*, *Jammesova*, *bratří Tharaudů* aj. Řadu studií věnoval české i světové literatuře. Literární profil brněnského kraje podává jeho kniha *Svědectví krásy a písma*. Stupka se zúčastnil příprav kolektivních *Dějin francouzské literatury* a *Francouzského literárního slovníku*. Z jeho